

РОЗДІЛ 6. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 347.9:639.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.2.37>

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТВАРИН

Бондарчук Н.В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правознавства
Поліського національного університету
ORCID: 0000-0001-8432-6275
e-mail: bondarchnat@ukr.net*

Гуцуляк Р.Т.
*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності «Право»
Поліського національного університету
ORCID: 0009-0008-7665-201X
e-mail: guculakroksolana@gmail.com*

Бондарчук Н.В., Гуцуляк Р.Т. Проблеми правового регулювання благополуччя тварин.

Стаття присвячена аналізу правового регулювання благополуччя тварин в Україні та на міжнародному рівні. Акцент зроблено на переорієнтації правового мислення: від розгляду тварин виключно як об'єктів права до визнання їхньої здатності відчувати біль і страждання, що зумовлює необхідність перегляду чинних правових механізмів. Розглянуто історичний і сучасний контекст розвитку нормативно-правових актів, зокрема впровадження концепції «п'яти свобод» тварин, принципу One Health та стандартів Всесвітньої організації здоров'я тварин (WOAH), які визнають нерозривний взаємозв'язок між здоров'ям людей, тварин та станом навколишнього середовища.

У роботі проаналізовано європейський досвід, зокрема директиви ЄС та Лісабонський договір, як приклад системної інтеграції гуманного ставлення до тварин у правову систему. Виокремлено ключові аспекти благополуччя тварин: фізіологічний і психологічний стан, можливість реалізації природної поведінки та етичне ставлення. Показано, що сучасне національне законодавство України містить правову колізію, яка обмежує ефективність регулювання благополуччя тварин. Хоча Цивільний кодекс визнає тварин об'єктами цивільних прав і встановлює заборону жорстокого поводження як зловживання правом, кваліфікація їх як «майна» ігнорує чуттєвість тварин і суперечить етичним вимогам суспільства. Натомість у ЄС здійснено історичний зсув, закріпивши обов'язок враховувати благополуччя тварин як живих істот.

Проаналізовано проблеми національного законодавства, серед яких фрагментарність, колізії, декларативність норм та низька ефективність правозастосування. Для підвищення ефективності правозастосування в Україні критично важливо надати тваринам спеціальний правовий статус, що перетворить декларативні норми на обов'язкові юридичні гарантії. Стаття підкреслює необхідність реформування українського законодавства з метою гармонізації з міжнародними стандартами, підвищення ефективності правозастосування та забезпечення національної безпеки, екологічної стійкості й сталого розвитку. Окремо висвітлено виклики, пов'язані з війною та військовою агресією, що підкреслюють потребу у спеціальних механізмах захисту тварин і гарантуванні їхнього права на благополуччя.

Ключові слова: правове регулювання, благополуччя тварин, гуманізація ставлення до тварин, міжнародні стандарти, законодавство України, «п'ять свобод», принцип One Health, охорона прав тварин.

Bondarchuk N.V., Hutsuliak R.T. Issues of legal regulation of animal welfare.

The article is devoted to the analysis of legal regulation of animal welfare in Ukraine and at the international level. The focus is on the reorientation of legal thinking: from considering animals solely as legal objects to recognizing their capacity to experience pain and suffering, which necessitates a thorough review of existing legal mechanisms. The historical and contemporary context of normative legal acts is examined, including the implementation of the «Five Freedoms» concept, the One Health principle, and the standards of the World Organisation for Animal Health (WOAH), which acknowledge the inseparable interconnection between human health, animal health, and the state of the environment.

The study analyzes European experience, including EU directives and the Lisbon Treaty, as examples of systematic integration of humane treatment of animals into the legal framework. Key aspects of animal welfare are highlighted: physiological and psychological condition, the ability to express natural behavior, and ethical treatment. It is shown that the current national legislation of Ukraine contains a legal conflict that limits the effectiveness of animal welfare regulation. Although the Civil Code recognizes animals as objects of civil rights and establishes a prohibition on cruel treatment as an abuse of rights, classifying them as «property» ignores their sentience and contradicts the ethical expectations of society. In contrast, the EU has made a historic shift by establishing the obligation to consider animal welfare as living beings.

The article examines the problems of national legislation, including its fragmentation, legal conflicts, declarative norms, and low enforcement efficiency. To enhance the effectiveness of law enforcement in Ukraine, it is critically important to grant animals a special legal status that would transform declarative norms into mandatory legal guarantees. The study emphasizes the need to reform Ukrainian legislation to harmonize it with international standards, improve law enforcement effectiveness, and ensure national security, ecological sustainability, and sustainable development. Special attention is given to the challenges posed by war and military aggression, which highlight the need for specific mechanisms to protect animals and guarantee their right to welfare.

Key words: legal regulation, animal welfare, humane treatment of animals, international standards, Ukrainian legislation, Five Freedoms, One Health principle, animal rights protection.

Постановка проблеми. Зростаюча соціальна свідомість щодо етичного ставлення до тварин та їхньої ролі в екосистемі та людському житті ставить перед сучасним суспільством необхідність ефективного та комплексного правового захисту їхнього благополуччя. Переорієнтація правового мислення від розгляду тварин виключно як об'єктів права та ресурсів до визнання їхньої здатності відчувати біль і страждання зумовлює необхідність ґрунтовного перегляду чинних правових механізмів. В умовах інтенсифікації сільського господарства, розвитку біотехнологій та збільшення кількості домашніх та безпритульних тварин, питання балансу між економічними інтересами та забезпеченням високих стандартів благополуччя тварин набуває критичного значення.

Сьогодні існує суттєва суперечність між проголошеними цілями гуманного ставлення до тварин та міжнародними зобов'язаннями (зокрема, рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин (World Organisation for Animal Health, WOAH) і європейськими конвенціями) та фактичним станом національного правового регулювання. Законодавство часто є розрізненим, нечітким, містить прогалини, а його виконання та контроль залишаються на вкрай низькому рівні. Така невідповідність призводить до недостатнього правового забезпечення «п'яти свобод» тварин у ключових сферах – ветеринарії, тваринництві, цирковій діяльності та поводженні з домашніми й безпритульними тваринами. Відтак основна проблема полягає в необхідності розробки цілісної та дієвої системи правового регулювання, яка б не лише усунула прогалини та колізії, а й чітко визначила правовий статус тварини як істоти, що відчуває, встановила ефективні механізми контролю та відповідальності за порушення стандартів благополуччя, а також гармонізувала національні норми з передовими європейськими стандартами. Невирішеність цієї проблеми сприяє поширенню випадків жорстокого поводження з тваринами, збереженню низьких стандартів їх утримання у промислових умовах та зумовлює суспільне обурення, пов'язане з невідповідністю національної правової системи сучасним етичним вимогам.

Також важливою є необхідність повноцінного впровадження принципу «Єдине Здоров'я» (One Health), який визнає нерозривний взаємозв'язок між здоров'ям людей, тварин та станом навколишнього середовища. Якісне правове регулювання благополуччя тварин є ключовим інструментом для реалізації цього принципу, оскільки воно безпосередньо впливає на профілактику зоо-

нозних захворювань (які передаються від тварини до людини), харчову безпеку (забезпечуючи якість продуктів тваринного походження), та екологічну стійкість (особливо у сфері поводження з дикими та безпритульними тваринами). Відтак комплексне та сучасне правове регулювання благополуччя тварин перетворюється на важливий чинник національної безпеки, екологічної рівноваги і суспільного здоров'я та потребує наукового дослідження.

Метою дослідження є комплексний та системний аналіз чинних нормативно-правових механізмів регулювання сфери благополуччя тварин в Україні та на міжнародному рівні. Дослідження спрямоване на всебічну оцінку їхньої ефективності, цілісності та узгодженості у контексті сучасних етичних вимог та практичних викликів. Ключовим завданням є визначення ступеня гармонізації національного законодавства з провідними європейськими та міжнародними стандартами (зокрема, директивами ЄС та рекомендаціями WOAH), що є критичним для євроінтеграційного курсу країни.

Стан опрацювання проблематики. У науковій літературі проблема правового регулювання благополуччя тварин активно досліджується. Зокрема, М.В. Погребняк у праці «Правові аспекти захисту тварин: міжнародні стандарти та українська законодавча база» (2024) аналізує відповідність національного законодавства міжнародним стандартам та доходить висновку про його переважно декларативний характер, попри законодавчі зміни 2021 року. Авторка наголошує на відсутності системного підходу та дієвих механізмів контролю, що зумовлює високий рівень насильства над тваринами. Т.П. Мінка у статті «Деякі правові аспекти захисту тварин від жорстокого поводження» (2025) пропонує переглянути концепцію об'єкта правопорушення, пов'язуючи жорстоке поводження з порушенням суспільної моралі. Науковиця обґрунтовує необхідність чіткого розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності, посилення санкцій і запровадження відповідальності юридичних осіб. Н.Я. Башурин (2024) наголошує на сучасних європейських тенденціях трансформації інституту права власності, розглядаючи власників домашніх тварин як опікунів (pet-parents), і наголошує на необхідності законодавчого закріплення в Україні особливого статусу тварин для забезпечення реальних гарантій захисту їх природних прав. Ю. Федик та І. Бесага (2023) відзначають, що ключовою проблемою правозастосування у справах про жорстоке поводження з тваринами є забезпечення доказової бази, де вирішальну роль відіграє судово-ветеринарна експертиза, оскільки без належного залучення фахових знань ветеринарів кваліфікація злочину часто стає неможливою.

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання благополуччя тварин обумовлене значною еволюцією суспільної свідомості та зміною ставлення до тварин. Відбувається історичний відхід від виключно утилітарного сприйняття тварин як об'єктів власності або виробничих ресурсів. Сучасне суспільство, керуючись гуманістичними принципами, визнає за тваринами право на благополуччя та їхню здатність відчувати біль, страх і страждання. Це визнання потребує відображення в офіційному правовому статусі тварин, перетворюючи їх із простих речей на істот, що є суб'єктами захисту.

Цей етичний зсув створює імператив для правової системи: необхідна адекватна реакція у вигляді встановлення високих, деталізованих стандартів захисту, які відповідають гуманістичним ідеалам. Ці стандарти мають інтегруватися у всі сфери, де використовуються тварини (тваринництво, наука, спорт, утримання). Нездатність чинного законодавства ефективно захищати тварин від жорстокості, неналежних умов утримання та промислової експлуатації призводить до зростання суспільного напруження. Регулярне оприлюднення випадків жорстокого поводження на тлі млявої реакції закону викликає недовіру до правових інститутів та відчуття, що державна система не відповідає морально-етичним вимогам громадян.

Для України, що обрала євроінтеграційний шлях, правове регулювання благополуччя тварин набуває стратегічного значення. Забезпечення високих європейських стандартів (*acquis communautaire*) у цій сфері є складовою виконання міжнародних зобов'язань і важливим інструментом наближення національного законодавства до директив ЄС та рекомендацій WOAH. Це завдання має подвійний вимір: забезпечення ветеринарно-санітарної безпеки та якості харчової продукції (в контексті принципу One Health) та умову для збереження й розширення експорту продукції тваринництва на європейські ринки.

Критичний стан національної правової бази проявляється у фрагментарності, колізіях та значних прогалинах, що особливо помітно у відповіді на нові суспільні виклики. Серед них – нечітке регулювання діяльності притулків, відсутність адекватної відповідальності власників

екзотичних тварин та необхідність правового оформлення поводження з тваринами під час надзвичайних ситуацій і військових дій. Ключовою проблемою залишається правовий статус тварин: їхнє закріплення як «майна» у багатьох аспектах ускладнює ефективне притягнення до відповідальності за жорстоке поводження, оскільки правоохоронні органи часто не можуть адекватно кваліфікувати ступінь завданої шкоди, яка виходить за межі матеріальних збитків. Крім того, відсутність цілісної та дієвої системи контролю та низька ефективність правозастосування зводять чинні норми до декларативного рівня, перетворюючи їх на побажання, а не на обов'язкові до виконання правила.

Відповідно до положень Закону України «Про ветеринарну медицину», благополуччя тварин у національному правовому полі тлумачиться як комплексний стан, що є результатом створення належних умов для розведення, утримання та транспортування тварин. Юридично визнана мета благополуччя полягає у повному забезпеченні фізіологічних та етологічних потреб тварин, що досягається через систематичний і гуманний догляд, належне годування та поїння. Ключовим імперативом законодавства є необхідність виключення страху, болю та страждань на всіх етапах життя тварини (включно із забоем), а також гарантування свободи прояву твариною типової для неї природної поведінки [1].

Благополуччя тварин є багатоаспектним поняттям, яке виходить за рамки простого фізичного здоров'я та охоплює кілька взаємопов'язаних сфер. Воно включає фізіологічний стан, вимагаючи, щоб тварина була здоровою, мала повний доступ до води та їжі, а також простір для вільного руху та відпочинку. Другий аспект – психологічний стан – є не менш важливим, оскільки передбачає, що тварина повинна почуватися в безпеці, не зазнаючи страху, болю чи тривоги. Третій компонент, природна поведінка, гарантує тварині можливість реалізовувати типові для її виду моделі поведінки, як-от гра, дослідження та соціальна взаємодія. Належні умови утримання (чисті, сухі приміщення, достатній простір та захист від несприятливих погодних умов) є матеріальною основою для досягнення цих станів. Нарешті, ключовим є етичне ставлення, яке вимагає поваги до життя та здоров'я тварин і повного виключення жорстокого поводження. У сукупності, ці аспекти формують належне нормативно-правове підґрунтя і тісно корелюють з концепцією сталого розвитку, що має фундаментальне значення для забезпечення гармонійного співіснування людини та тварин у сучасному суспільстві.

Європейський Союз, маючи понад сорокарічну історію послідовного просування добробуту тварин, завоював світове визнання як лідер у встановленні найвищих стандартів їхнього захисту. Цей підхід закріплений на фундаментальному рівні в статті 13 розділу II Лісабонського договору, яка прямо зобов'язує ЄС та його держави-члени повністю враховувати вимоги щодо добробуту тварин, визнаючи їх живими, чутливими істотами. Об'ємна регуляторна база ЄС ґрунтується на п'яти основоположних свободах тварин, які слугують ключовими критеріями: звільнення від голоду і спраги; свобода від дискомфорту; звільнення від болю, травм та захворювань; свобода вираження нормальної поведінки; та свобода від страху і лиха. Прийняття високих внутрішніх стандартів Європейським Союзом формує потужний глобальний прецедент, який стимулює треті країни до гармонізації національного законодавства з правом ЄС у широкому спектрі сфер, зокрема щодо сільськогосподарських тварин (особливо в частині їх утримання, транспортування та забою), а також дикої природи, лабораторних і домашніх тварин [2]. Введення в дію Директиви Ради 98/58/ЄС від 20 липня 1998 року стосовно захисту тварин, що утримуються для сільськогосподарських потреб, стало етапним явищем у розвитку правової доктрини Європейського Союзу, інституціоналізувавши перехід до антропозоологічного підходу у сфері захисту тварин. Даний нормативний акт, що ґрунтується на принципах Європейської конвенції про захист тварин, формує універсальну регуляторну матрицю та встановлює мінімальні, але обов'язкові стандарти для захисту усіх тварин, які залучені до господарської діяльності, незалежно від кінцевого продукту їхньої експлуатації.

Показовою є екстенсивна сфера дії Директиви: згідно зі статтею 2(1), вона охоплює широкий спектр видів, включаючи риб, рептилій та амфібій, що формує важливий регуляторний прецедент. Ключовим юридичним досягненням стало остаточне нормативне закріплення на рівні ЄС визнання тварин чутливими істотами, що підтверджується як преамбулою Директиви, так і зобов'язаннями ЄС за Конвенцією. Це визнання трансформувало питання благополуччя з морально-етичної категорії на категорію обов'язкового правового імперативу.

Правозастосовна імплементація забезпечується статтею 3, яка покладає на держави-члени зобов'язання гарантувати, що власники або утримувачі тварин вживають усі обґрунтовані та пре-

вентивні заходи для забезпечення нормального існування тварин та мінімізації зайвого болю, страждань чи шкоди. Крім того, стаття 4 містить імператив щодо відповідності умов утримання фізіологічним та етологічним потребам тварин, що деталізується в Додатку через встановлення конкретних мінімальних вимог (зокрема, щодо нагляду, свободи переміщення, параметрів мікроклімату та раціону). Детальні вимоги щодо нагляду за тваринами, ведення обліку, свободи руху, умов розміщення та технічного обладнання викладені у Додатку до Директиви. Також документ поширює свій вплив на кінцеві етапи виробництва, забезпечуючи належну підготовку персоналу для застосування правильних процедур, як-от оглушення та знекровлення, про що свідчить необхідність дотримання вимог щодо забиття (що стосується, зокрема, відповідного використання обладнання та моніторингу ефективності оглушення). Таким чином Директива 98/58/ЄС забезпечила систематичну інтеграцію вимог щодо благополуччя тварин у всі спільні політичні стратегії, що стало основоположним правовим підґрунтям для подальшої секторальної гармонізації [3].

Всесвітня організація здоров'я тварин (WOAH) функціонує як наддержавний регуляторний актор, чий історичний мандат (з 1924 р.) сфокусований на прозорій епізоотичній інформації та генерації міжнародних науково обґрунтованих стандартів. Ця роль набула критичної значущості через її офіційне визнання референтною організацією Світової організації торгівлі (СОТ). WOAH систематично публікує Наземний і Водний кодекси, які де-факто є еквівалентом галузевого *acquis*, обов'язковим для врахування в рамках Угоди про застосування санітарних та фітосанітарних заходів (СФЗ). Незважаючи на відсутність прямої юридичної обов'язковості, 183 країни-учасниці, через механізм голосування на Генеральній Асамблеї, приймають на себе зобов'язання імплементації цих стандартів у національне право. Еволюція мандата призвела до екстенсивного розширення Кодексів, які тепер охоплюють не лише зоонози, а й вимоги до благополуччя тварин, що корелюється з цілями сталого розвитку та принципом *One Health*. Відтак, для національної правової системи, як-от українська, відповідність стандартам WOAH є ключовим критерієм міжнародної легітимності, необхідним для забезпечення ветеринарно-санітарної безпеки та подолання нетарифних бар'єрів у глобальній торгівлі [4].

Сучасне національне законодавство України стикається з фундаментальною правовою колізією, що суттєво обмежує ефективність регулювання благополуччя тварин. Згідно зі статтею 180 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України, тварини визнані самостійним об'єктом цивільних прав, на який поширюються загальні правила про майно (за винятком, якщо інше не встановлено законом), що охоплює як об'єкти тваринного світу (за Законом «Про тваринний світ»), так і сільськогосподарських та свійських тварин. Хоча ЦК встановлює обмеження здійснення прав – заборону жорстокого поводження (розглядаючи його як зловживання правом) – ця базова кваліфікація як «майна» суперечить етичним вимогам суспільства, оскільки ігнорує чуттєвість тварин [5]. Цей правовий анахронізм суперечить етичним вимогам суспільства, оскільки ігнорує здатність тварин відчувати і призводить до того, що юридична оцінка жорстокого поводження зміщується від захисту інтересів самої тварини до захисту лише майнових прав власника. Натомість, правова доктрина ЄС здійснила історичний зсув, закріпивши імператив враховувати вимоги до благополуччя тварин як живих, чутливих істот. Для гармонізації та підвищення ефективності правозастосування, критично необхідним є виведення тварин із категорії майна, наслідуючи приклад європейських держав, та законодавче закріплення за ними спеціального правового статусу суб'єкта захисту, що трансформує декларативні норми на рівень обов'язкових юридичних гарантій.

Розглядаючи правовий статус тварин, Н.Я. Башурин слушно звертає увагу на колізію між ст. 180 та ст. 179 ЦК України. Дослідниця наголошує, що ст. 179 визначає річ як «предмет матеріального світу», що викликає питання щодо доцільності віднесення живих істот виключно до категорії предметів, а не об'єктів «живого» світу. Як зазначає авторка, хоча Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» декларує наявність у тварин природних прав, він не визначає їх вичерпного переліку. Авторка підсумовує, що в українському законодавстві тварини де-факто прирівняні до речей, але мають «особливий статус» живих істот, які перебувають під охороною, а жорстоке поводження з ними визнається несумісним із мораллю [6].

Хоча Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» є ключовим спеціальним нормативним актом, спрямованим на гуманізацію ставлення до тварин, його ефективність залишається обмеженою. Закон встановлює пряму заборону жорстокого поводження та деталізує вимоги до утримання, транспортування, використання і ветеринарного обслуговування тварин, наголошуючи на необхідності задоволення їхніх фізіологічних та етологічних потреб [7]. Водно-

час він функціонує в умовах правового дуалізму, оскільки не скасовує базового статусу тварин як «майна» (речей) у ЦК України. Це призводить до того, що гуманні норми часто залишаються декларативними, а практичне правозастосування ускладнюється через конфлікт між захистом благополуччя тварин і майновими правами власників.

Проблеми реалізації закону стають ще більш помітними на рівні підзаконних актів. Зокрема, незважаючи на наявність деталізованих підзаконних актів, таких як Порядок регулювання чистельності безпритульних тварин [8], правова база, що регулює діяльність притулків та центрів порятунку, залишається фрагментованою та неповною. Сам Порядок (п. 1) визначає механізм роботи з безпритульними тваринами, включно з виловом, біостерилізацією, ідентифікацією, перетримкою та поверненням, а також вводить поняття муніципального реєстру тварин та опікунів. Водночас він залишає критичні прогалини у фінансовому та матеріальному забезпеченні: недостатність спеціально призначених і облаштованих неприбуткових установ (притулків, п. 2) та відсутність ефективного механізму стимулювання їхнього створення органами місцевого самоврядування. У підсумку, хоча правові норми щодо гуманних процедур (п. 6, 12, 13) формально існують, фактична відсутність необхідної інфраструктури та неузгодженість фінансування зводять їх до декларативних положень, ускладнюючи повноцінну реалізацію Закону «Про захист тварин від жорстокого поводження».

Окремою проблемою правозастосування залишається питання доказової бази у справах про жорстоке поводження з тваринами. Як зазначають у своєму дослідженні Ю. Федик та І. Бесага, ключову роль у таких провадженнях відіграє висновок судово-ветеринарної експертизи, який встановлює причинно-наслідковий зв'язок між діями кривдника та настанням каліцтва або загибелі тварини. Науковці підкреслюють, що без належного залучення фахових знань ветеринарів кваліфікація злочину часто стає неможливою, що призводить до уникнення винними відповідальності [9].

Говорячи про перспективи розвитку законодавства, Н.Я. Башурин пропонує звернути увагу на сучасні європейські тенденції, які трансформують інститут права власності. За словами дослідниці, набуває поширення підхід, де власники домашніх тварин розглядаються не як господарі речі, а як опікуни (pet-parents), що піклуються про живу істоту. На думку науковиці, хоча тварина не може бути повноцінним суб'єктом правовідносин, вона не повинна залишатися просто об'єктом розпорядження. Тому авторка наполягає на необхідності законодавчого закріплення особливого статусу тварин, який забезпечить їм реальні гарантії захисту природних прав [6].

В умовах воєнних дій, коли інтереси довкілля відходять на другий план, правове регулювання поводження з тваринами стикається з колапсом правозастосування та браком спеціальних національних механізмів. Військова агресія спричиняє масову загибель тваринного світу (домашніх, сільськогосподарських та диких видів), що веде до катастрофічних наслідків для екологічної рівноваги та біорізноманіття, із сумарними збитками, які можуть сягати мільярдів гривень (наприклад, загибель дельфінів або безхребетних). Незважаючи на те, що міжнародне гуманітарне право та Римський статут (ст. 8) містять положення про заборону завдавати масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому середовищу (екоцид), що поширюється і на тварин, вітчизняна законодавча база (включно з постановою КМУ № 326) досі не містить чіткого порядку обрахунку збитків, завданих тваринному світу, та обмежено застосовує Кримінальний кодекс (зокрема, ст. 299 про жорстоке поводження з тваринами) до дій країни-агресора. Таким чином, війна виявила критичну необхідність у розвитку спеціального законодавства, здатного адекватно захистити тварин, визнаючи їхню цінність як невід'ємної складової природного середовища та національних ресурсів [10].

Висновки. Благополуччя тварин слід розглядати як комплексне багатовимірне явище, що поєднує фізіологічні, психологічні, етологічні та етичні складові та безпосередньо корелює з цілями сталого розвитку й принципом One Health. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що ефективне забезпечення благополуччя тварин неможливе без системного та узгодженого правового регулювання. Дослідження чинного законодавства України свідчить про його фрагментарність, наявність колізій і недостатню результативність механізмів правозастосування. Попри існування спеціальних нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», рівень інституційного, фінансового та контрольного забезпечення їх реалізації залишається низьким, що істотно обмежує практичну дієвість відповідних норм.

Особливої гостроти зазначені проблеми набувають в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуацій, коли відсутність спеціалізованих правових механізмів захисту тварин призводить до

значних втрат тваринного світу та порушення екологічної рівноваги. У зв'язку з цим, обґрунтовано необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, закріплення спеціального правового статусу тварин як чутливих істот, а також запровадження ефективних механізмів контролю й юридичної відповідальності за порушення стандартів благополуччя. Реалізація запропонованих заходів дозволить підвищити ефективність правового захисту тварин, зміцнити довіру суспільства до правової системи, забезпечити ветеринарно-санітарну безпеку, збереження біорізноманіття та екологічного балансу, а також сформувати правові передумови для адекватного реагування на сучасні кризові виклики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про ветеринарну медицину: Закон України від 04 лют. 2021 р. № 1206-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 16. Ст. 138. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20/ed20210204#n16> (дата звернення: 11.12.2025).
2. Pre-Existing EU Legal Framework on Animal Welfare. European Commission. URL: <https://comeuroint.rada.gov.ua/news/73103.html> (дата звернення: 11.12.2025).
3. Директива Ради 98/58/ЄС від 20 лип.1998 р. щодо захисту тварин, що утримуються для сільськогосподарських потреб. URL: <https://ciwf.in.ua/wp-content/uploads/2015/03/direktivu.pdf> (дата звернення: 11.12.2025).
4. Всесвітня організація здоров'я тварин (WOAH) URL: <https://www.woah.in.ua/> (дата звернення: 11.12.2025).
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 11.12.2025).
6. Башурин Н.Я. Права тварин в Україні: сучасний стан і перспективи правового регулювання. *Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2023 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника* (м. Івано-Франківськ, 1-5 квіт. 2024 р.) : електрон. вид. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2024. С. 174–176. URL: <https://nauka.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2024/07/zbirnyk-tez-vykladachiv.pdf#page=174> (дата звернення: 11.12.2025).
7. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21 лют. 2006 р. № 3447-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 27. Ст. 230. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення: 09.12.2025).
8. Про затвердження Порядку регулювання чисельності тварин, що не утримуються людиною, але перебувають в умовах, повністю або частково створюваних діяльністю людини, та безпритульних тварин, а також їх розміщення на відповідних підприємствах, в установах та організаціях чи повернення до ареалу перебування (місць вилову): Постанова Кабінету Міністрів України від 24 черв. 2022 р. № 720. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/720-2022-%D0%BF> (дата звернення: 11.12.2025).
9. Федик Ю., Бесага І. Доказове значення висновку лікаря ветеринарної медицини у судовому провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 2 (77). С. 272–277. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.44>.
10. Вплив війни на довкілля та тваринний світ. WWF Україна. URL: <https://wwf.ua/?10954441/wildlife-crime-in-war> (дата звернення: 11.12.2025).